

Oponentský posudek na disertační práci PhDr. Mgr. Ivany Spurné

Název disertační práce:

Psychologická charakteristika mladistvých pachatelů závažných trestných činů

Problematika závažných trestných činů páchaných mladistvými delikventy je téma, které v současnosti vyvolává v naší společnosti mimořádný zájem právníků, pedagogů, sociologů, a zejména psychologů vzhledem k zamýšlenému snížení trestní odpovědnosti z patnácti na čtrnáct let. Názory odborníků se v těchto otázkách různí, a snášejí tudíž argumenty pro i proti, jež by toto trvale doutnající téma vyřešily.

Autorka proto předkládá svou disertační práci v pravou chvíli pro svou aktuálnost a z hlediska obsahového i metodologického nesmírně životnou, neboť ji zarámovala do koncepce dlouho zvažovaného celospolečenského problému. Již v úvodu posudku mohu konstatovat, že práce naplnila mé pozitivní očekávání. Za velmi zdařilý počín pro celou disertační práci lze považovat kazuistiky, na jejichž pořadí vysvětluje adekvátní psychologické a speciálně pedagogické kategorie ozřejmující problémy kriminality mladistvých jako teoretická východiska práce. Tím si vytváří široké pole pro uvedení subjektivních rizikových faktorů páchaní trestné činnosti mladistvých pachatelů. Zároveň připomíná nedokonalost tohoto pojetí a uvádí ještě i objektivní rizikové faktory jejich kriminálního chování. Tím se jí podařilo docílit komplexního přístupu k osobnosti mladistvého pachatele závažných trestných činů a nasměrovat tak pozornost psychologů na deviantní chování jedince v průběhu jeho biodromální dráhy. Tím završuje kapitolu „charakteristiky životních cest mladistvého vraha“. V dalších dvou kapitolách teoretické části věnuje aspirantka zevrubnou pozornost socializačním činitelům v rodině a socializačním činitelům mimo rodinu jako organické součásti disertační práce. Další dvě kapitoly lze chápat jako završení teoretické části práce; jsou již velmi specifické, a z hlediska motivace čtenáře i velmi přitažlivé. Jedná se o trestné činy vraždy s podtextem sexuálních deviací a zejména poslední kapitola, charakteristiky vraždících žen (mladistvých), jsou opět ilustrovány příslušnými adekvátními kazuistikami. Autorka na nich dokladuje brutalitu a nemilosrdnost mladých vražedkyň vůči oběti. „Teoretická část“ je strukturována do pěti logicky na sebe navazujících kapitol a jak již bylo výše zdůrazněno, základem jednotlivých kapitol jsou kazuistiky, a proto je výstižnější její název Kazuisticko-teoretická část. Jedná se o nápadité a netradiční pojetí, o to však cennější, neboť se vymyká běžnému standardu. Autorka si tak vytvořila široký a pevný fundament pro empirickou část.

Empirická část je prezentací výzkumu, jemuž je věnována mimořádná pozornost, neboť disertace je především o vědě. Již fakt, že v disertační práci převažuje empirická část nad kazuisticko-teoretickou, svědčí o důkladné metodologické průpravě autorky a její snaha uchopit výzkum co nejodpovědněji. Výzkumný design je předurčen především kvalitativní povahou výzkumu. Snahou autorky bylo získat maximální možné množství dat a detailních údajů o jednotlivých odsouzených, tímto si vytvořit komplexní obraz jednak o každém testovaném jedinci (případová studie), jednak o celé skupině mladistvých odsouzených pro trestné činy vraždy. Proto „nasazuje“ do empirické části celý arzenál výzkumných psychologických testových metod, jako jsou dotazník pro zjišťování způsobu výchovy v rodině, LOGO test, Minnesota Multiphasic Personality Inventory – 2 (MMPI-2), Rosenzweigův obrázkový frustrační test (PFT (C-W)), Hand test (Test ruky, Test apercepce ruky), Nedokončené věty a Rozhovor.

„Výzkumným souborem“, (což autorka považuje za neadekvátnější v souladu se zněním názvu disertační práce a jejími cíli) byli respondenti zařazení do výzkumu na základě dvou kritérií, a to podle věku v době spáchání trestného činu – mladistvý; a podle druhu trestného činu – vraždy a navíc si odpykávali trestu odnětí svobody ve věznici pro mladistvé. Jednalo se celkem o 2 dívky a 17 chlapců.

Není účelem oponentury analyzovat jednotlivé testové položky, těch se ostatně autorka zhostila nesmírně pečlivě a erudovaně. Že neponechala ve své rozsáhlé studii nic náhodě, dokládá v retrospektivní kapitole Komparace výzkumných souborů z let 2008 a 2011 a Longitudinální srovnávací studie navazující na předchozí kapitole Komparace. Jedná se o pomyšlený příkladný postup, jak by se mělo v závažné trestné činnosti mladistvých postupovat. Empirickou část uzavírá rozsáhlá diskuse, v níž autorka shrnuje, polemizuje a zamýšlí se nad výsledky výzkumu.

Závěr disertační práce vyústí v osobní poselství autorky, v němž dominuje snaha po komplexním poznání psychosociálních a osobnostních charakteristik mladistvých vrahů v České republice, a představuje její hlavní motivaci pro realizace tak rozsáhlého výzkumného bádání, které zpracovala do své disertační práce. Oponent je přesvědčen, že se jedná o ojedinělou rozsáhlou studii, obsahující úctyhodných 240 stran a které zajisté předcházela nezměrná příprava teoretická (128 zdrojů, z toho 30 zahraničních) a následná mravenčí badatelská práce. Bez takového úsilí by se věda neposouvala vpřed a platí to i o sociální a forenzní psychologii, a zrovna tak o penologii a penitenciaristice, do jejichž polí disertační práce zasahuje.

Závěr: Disertační práce PhDr. et Mgr. Ivany Spurné je cenným badatelským pojednáním o psychologických charakteristikách mladistvých pachatelů závažných trestných činů a možných přístupech výzkumníků, expertů a odborníků zabývajících se trestnou činností mladistvých. Její uplatnění zasahuje širokou oblast nejen v penitenciární praxi, ale i v diagnostických ústavech, střediscích výchovné péče, výchovných ústavech pro mládež apod. Oponent si dovoluje vyslovit názor, že tato práce patří do forenzně psychologických a penitenciárních čítanek.

Otázka k obhajobě: Jaká opatření byste doporučila pro snížení závažné kriminality mladistvých? Snížila byste jejich trestní odpovědnost z patnácti let na čtrnáct, či ještě níže?

Předložená disertační práce PhDr. et Mgr. Ivany Spurné splňuje požadavky na takové práce kladené, a proto ji **doporučuji k obhajobě** s návrhem klasifikace prospěla.

V Brně 16. dubna 2017

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.